TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 6, Sayı: 23, Aralık 2019, s. 219-236

Yrd. Doç. Dr. Gonca Hülya YAYAN

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim İş A.B.D. gyayan@gazi.edu.tr,

Neslihan GÜNEŞ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim İş A.B.D. Yüksek Lisans Öğrencisi,
ngunes006@gmail.com

TÜRK MİTOLOJİSİNDE YER ALAN SEMBOLLERİN GÜLSEREN KAYALI'NIN ESERLERİNE YANSIMALARI

Özet

Toplumların geçmişini oluşturan mitler, efsaneler, metinler, inanç sistemleri, sosyal yaşam biçimleri ve somut olmayan kültürel değerlerinin hepsi o toplumun evrendeki izini ve konumunu ortaya koyan imgelerdir. Mitler, geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren alegorik bir anlatımı olan halk hikâyeleridir. Mit, her zaman bir "yaratılışın" öyküsüdür. Bir şeyin nasıl yaratıldığını ve nasıl var olmaya başladığını anlatmaktadır. Mitler; insanın bugünkü durumu, ölümlü, cinsiyetli ve kültür sahibi bir varlık olma özelliğinin yanı sıra doğaüstü varlıkların müdahalelerinden sonra edindiği tecrübelerden de bahsetmektedir. Mitlerden hareketle, kültürler arasındaki ilişkiler de mitolojilerle tespit edilebilmektedir. Mitolojilerdeki mit ve semboller ile dünyanın ve hayatın kökeni, tabiat olayları, tanrılar, efsanevi kahramanlar ve ruhlar hakkındaki bilgiler verilmektedir. Günümüz Türk sanatçılarının eserlerinde de bu semboller, farklı renk, çizgi ve yorumlamayla karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma resim sanatçısı Gülseren Kayalı'nın mitolojide bulunan simge ve sembollerini kullanarak oluşturduğu on eseri analiz edilip yorumlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Türk Mitolojisi, Gülseren Kayalı, Sembol

THE REFLECTION OF SYMBOLS IN TURKISH MYTHOLOGY TO THE WORKS OF GÜLSEREN KAYALI

Abstract

The myths, legends, texts, belief systems, social lifestyles and intangible cultural values that constitute societies' past are all images that reveal the trace and position of that society in the universe. Myths are folk tales with an allegorical narrative which are spread traditionally or transformed by the imagination of society. Myth is always the story of a "creation." It tells us how something was created and how it began to exist. Myths indicate humans' existing condition as being mortal, with gender and having a cultural entity in addition to their experiences after the interventions of supernatural beings. With reference to myths, the relationship between cultures could also be determined with mythologies. Myths and symbols in mythology provide information about the origin of the world and life, nature events, gods, legendary heroes, and spirits. These symbols also appear in the works of contemporary Turkish artists with different colors, lines, and interpretations. In this study, ten works of the painting artist Gülseren Kayalı which were created by using the signs and symbols found in mythology are analyzed and interpreted.

Keywords: Turkish Mythology, Gülseren Kayalı, Symbol,

GİRİŞ

Mit kelimesi, Yunanca 'myth', epos, 'logos', Osmanlıca 'esatir', 'usture', Türkçe 'söylence' olarak adlandırılmaktadır (Sarıtaş, 2006: 2). Geleneksel olarak toplumların hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren, Tanrı, Tanrıça, evrenin doğuşu ile ilgili imgesel, alegorik bir anlatımı olan halk öyküleridir (Türkçe Sözlük, 2005: 1359). İnsanoğlunun bugünkü durumunu, ölümlü, cinsiyetli ve kültür sahibi bir varlık olma özelliğini doğaüstü varlıkların müdahalelerinden sonra yaşadıkları tecrübelerden bahsetmektedir (Eliade, 1993: 15-16). Mitos (mythos), Yunancada söz, anlamına gelmektedir. Çok tanrılı dinlerin tanrıları üstüne anlatılan öykü ve efsanelerdir, (Türkçe Sözlük, 2005: 1359). Mitoslardaki öykülerde, ilkel insan topluluklarının, evreni, dünyayı ve tabiat olaylarını kişileştirerek yorumlayıp, henüz sırrını çözemedikleri hayatın ve evreni çeşitli görüntülerini ele alınmaktadır (Necatigil, 2017: 13). Mitoloji ise gerçekleri aklın almayacağı bir biçimde yansıtan, dil ve düşüncenin bütün imkanlarını bir araya getirmekle varlığın oluşumunu, ilkel toplumların bir varoluş sürecinde yerini ve kozmosa dönüşmesindeki mutlak güçlerini anlatmaktadır (Can, 1997: 1). Kısaca mitoloji, bu alemin sembollerle kavratılmasını sağlamaktadır (Bayat, 2007: 5).

Türk mitolojisiinde inançlarla yüklenmiş birçok unsur bulunmaktadır. Günümüzde Türk mitolojisine yazılı ve sözlü kaynaklar yardımıyla ulaşabilmekteyiz. Bugün sanatçılarımız bu unsurları resimlerinde kullanarak hem geçmiş Türk mitolojisini günümüzde yaşatmakta hem de kendi duygularını eserleriyle bilinçaltında yansıtmaktadır.

Türk mitolojisiinde yer alan mitolojik unsurları eserlerinde kullanan resim sanatçısı Gülseren Kayalı'nın eserlerini, gizli bir neşe ile var ederken, yaşamın her anını hissederek, duygularını, izlenim, gözlem, analiz, sentezleri ile yorumlamıştır. Yüreğinin tüm coşkusunu, eserlerinde

TİDSAD

ironik,¹ ekspresif,² minyatür ve güncel bir yorumlama ile çizip, renklendirmiştir. Resim yaparken bütün özverisiyle fırçasına tutup o anın büyüyle birbirinden özgün eserler ortaya koymuştur. Resim yapmayı hayat felsefesi haline getiren Kayalı, fantastik ve masalsı resimlerinde kendi iç dünyasını yansıtmıştır. Kayalı çalışmalarını, tuval üzerine akrilik boya-karışık teknik ile yaparken iç dünyasına nakşedilmiş insan ve mekân tiplerine de yer vermiştir. Gülseren Kayalı'nın eserlerinde çoğunlukla kullandığı ve etkilendiği mitolojik öğeler içerisinde; balık, baykuş, boğa, deniz, el, tavuk, maymun, horoz, kedi, gölge, kanat, maske, zeytin, göz ve insan figürleri yer almaktadır.

Sanatçının Eserlerindeki Mitolojik Semboller

Günümüzde işaretler ve sembollerle yaşamımızın her alanında karşılaşmaktayız. İşaret ve semboller kimi zaman bizi yönlendiren, kimi zaman karar sürecinde etkili olan, kimi zaman da bilgi veren işlevleriyle yaşamımızın ayrılmaz bir parçasıdır (Taydaş, 2012: 2). Evrendeki her şeyin birer sembolik yansıması bulunmaktadır. Sayılar, renkler, biçimler, canlı türleri, gezegenler, yıldızlar, nesneler birer semboldür. Semboller üzerlerine yüklenmiş anlamları da beraberinde taşır ve belirli kültürlerde geliştikten sonra yaygınlaşarak evrensel hale gelirler, (Uçar, 2004: 31). İşte bu sembollerdeki şekiller ve çizgiler, fikir, görüş ve yorumlar, antik çağlardan bu yana hemen her toplumda, kendilerine özgü yön ve amaçlarda bazı farklılıklar göstererek, birer şifreli dil olarak cansız şeylerin boyutlarını, kapsamlarını genişletip, onları bütünleştirmeye yaramışlardır (Ersoy, 1990: 12). Farklı dönemlerde ve farklı boylarca üretilen mitolojik semboller, insanların günlük hayatında önemli bir yer tuttuğu için bu kavramlara o dönemdeki insanlar, kendi kültürel yapıları içinde çeşitli anlamlarda yüklemişlerdir. Bu açıdan, mitolojik sembollerin tanınması, bilinmesi ve yaşatılması kültürel zenginliklerin bir belirtisi olarak önem arz etmektedir (Taydaş, 2012: 7).

Balık: Mitolojide yer alan balık motifi farklı efsanelerden kaynaklanmaktadır. Türk ve İslam sanatında balığın tasvir edildiği ilginç konulardan biri de Yunus'un bir balık tarafından yutulduğu ve sonra kurtuluşuyla ilgili olup Kuran'da (Saffat Suresi 139-148) anlatılan kıssadan kaynaklanmaktadır (Çoruhlu, 2002: 144). Türk mitolojisinde balık "yunus balığı" ile özdeşleştirilmiştir (Boratav, 2012: 38). Türk topluluklarında balık, bereket, refah ve bolluk timsali olarak görülmektedir. Evlilikte de mutluluk ve üremenin simgesidir. Yağmur yağdırmada balığa benzer objeler kullanılırken rüyada balık yemek, mutluluk ifadesi kabul edilmiştir (Ersoy, 2000: 452). "Dünyanın bir balık üzerinde durması" gibi inanışlar, Türklere dışarıdan gelmiştir. Okyanus içinde bulunan balıkları, "Tulay ögüzteki balıklar" diye tanıtarak, kendi bildikleri balıklardan ayırmışlardır.: "Koçu, (yani Turfan Yine aynı şiirlerde, şöyle bir atasözü de veriliyordu) dağında kaplan yok, koyunun suyunda da balık yoktur" (Ögel, 1995: 534).

Baykuş: Karanlığı delici ışık saçan gözüyle ve ıssızlığı delen sesiyle göktaşı ile özdeşleştirilmiştir(Ersoy, 2000: 460).

¹ İroni, söylenmek istenenin tersini kastetme temeline dayanan ve bu temelde muhatapını alaya alma, onu küçük düşürme, zaafından faydalanma ya da 'algılamada sarsıcı tersinlemelere gitme' gibi argümanları kullanan doğrusal anlamı değiştirme yöntemidir.

² Fransızca kökenli bir kelime olup. Sözlük anlamı; zengin anlatımlı, anlatımsal olarak geçmektedir. Ekspresyonizm, kişinin derinliklerinde yatan yaşanmış deneylere biçim veren bir sanattır.

Boğa: Genellikle yer unsuru içinde değerlendirilmekle beraber bazı anlamlarıyla gökle de ilişkilendirilmiştir. Eski Türklerde özellikle boğa ya da öküz alplik ongunu ya da timsali olmuştur(Çoruhlu, 2002: 145).

Deniz: Deniz yaşamın dinamik bir sembolüdür; her şey oradan çıkar ve her şey gene oraya döner. Deniz, değişme ve yeniden doğmanın gerçekleştiği bir yer olarak da kabul edilmiştir(Ersoy, 2000: 195).

El: Elin sahip olduğu ayrıcalıkların başında onun, güç, otorite, egemenlik ve sahibiyle (iyelik) sembolü olmuştur(Ersoy, 2000: 244). Fatma'nın eli. Bu el aynı zamanda Muhammed, Fatma, Ali ve Hasan ile Hüseyin'ini de ifade etmektedir. Bu el işaretinin nazarı ve genel anlamıyla da kötülüğü engellediği düşünülmektedir. (Çoruhlu, 2002: 203). Elde bulunan beş parmağın her biri beş İslam büyüünü temsil etmektedir. Bu kişiler Hz. Muhammed, Hz. Fatma, Hz. Ali, Hasan ve Hz. Hüseyin'dir. Ayrıca Fatma'nın eli olarak adlandırılan şeklin bütün herkesi tehlikelerden koruduğuna da inanılmaktadır (Ersoy, 2000: 28).

Horoz ve Tavuk: Birçok kültürde horoz, güneşin ve gururun sembolü olarak algılanmış, onun ötüşüyle güneşin doğuşu arasında da bir ilişki kurulmuştur. Türklerde horozla ilgili inançlarda Şamanizm'in etkisi bulunmaktadır. Horoz, kötü ruhları kovan ve koruyucu olan bir hayvan olarak ta algılanmıştır. Genel olarak altın tavuk (ya da horoz) hükümdar ailesini, gümüş tavuk ise hükümdar ailesinden olmayan soylu kişileri temsil etmiştir. Aynı zamanda horoz barışı simgelemektedir. Tavuk, Türk Hayvan Takviminde yıl sembollerinden birisidir. Türk kültüründe, özellikle Bektaşî ve Alevî zümrelerde, horozla ilgili inanışların yaygınlığı, bu inanışların bir geleneğin devamı olduğunu göstermesi açısından da önemlidir (Çatalbaşı, 2011: 53). Proto-Türk ya da hun devrine ait Pazarık kurganlarından çıkarılan eserler arasında, deriden kesilmiş yahut lahitten oyulmuş ya da elbiselerde yer almış bir şekilde karşımıza horoz-tavuk figürleri çıkmaktadır. Büyük olasılıkla kötü ruhları kovan koruyucu bir simge olarak düşünülmüştür (Çoruhlu, 2002: 148). Görünüş ve davranışları onu azamet ve gurur sembolü yapmıştır. Doğuşunu haber verdiğinden, güneşle akrabalığı bulunan horoz, tepeliği nedeni ile nüfuz sahibi bir tipi, ayaklarındaki mahmuzlarının görünümüyle askeri bir kişiliği, dövüşürken gösterdiği cesaret nedeniyle bir savaşçının karakterini de yansıtmaktadır Yiyeceklerini diğer tavuklarla paylaştığı için iyilikseverliğin, güvenliğin ve uyanıklığın sembolü de sayılmıştır. (Ersoy, 2000: 461).

Gölge: Afrika'nın ilkel toplumlarında, evrendeki tüm canlı ve cansız varlıkların "ikinci kişilikleri ve yüzleri" olarak tasarlanmakta, ölümler ülkesindeki ikinci yaşamı sürdürenin ise, "gölge" olduğuna inanılmaktadır. Öte yandan bu insanlar, vadilerin bir tarafının aydınlık, diğerinin ise, onun neden olduğu gölgeyle kararmış olmasından dolayı, gölgeyi gökle yerin, ışıkla karanlığın birlikte gerçekleştirdikleri bir sanat eseri şeklinde değerlendirmişler, ona karşı saygınlı bir davranış içinde bulunmuşlardır(Ersoy, 2000: 209).

Göz: Bilindiği üzere, "göz" birçok kültürde birçok anlam barındıran bir organdır. Türklerde de sembolik anlamlar taşıdığı görülür ve "göz" nazar ile ilişkilendirilmesinde sık sık rastlanmaktadır. Kalafat'a göre, Türklerde siyah ve beyaz iplik gözün siyah ve beyazını temsil etmektedir. Anadolu ve Türkmenistan'da yaygın olan bu inanca göre ise siyah-beyaz iplikten örülmüş kordon insanı nazardan yani kötü gözden korumaktadır (Kalafat, 1999: 104).

İnsan: İnsana, dünyanın bir sentezi ve evrenin küçültülmüş bir modeli gözüyle bakılma olgusu, en ilkel geleneklerle başlayıp günümüze kadar süre gelmiştir. İnsan bir Mikro kozmos, yani küçük bir evren gibidir. İnsan, sembolik kavramlara değişik yönlerde yol açan bir merkezdir. İlk insan olan Âdem bir peygamber olduğuna göre, dinin başlangıcı da insanın görünmesiyle eşleştirilmiştir (Ersoy, 2007: 311).

Kanat: Her şeyden önce, uçma, hafifleme, kurtulma ve maddi benlikten sıyrılma sembolü olmuştur(Ersoy, 2000: 458).

Kedi: Dünya tarihinde kedilerden başka önce tanrılaştırılan sonra şeytanla özdeşleştirilip soykırımına uğratılan tekrar evin başköşesine yerleştirilen hiçbir canlı yoktur. Mısır da kediler kutsal bir canlı olarak görülmüştür. Hatta siyah dişi kedilerin tanrıça olarak kabul edildikleri, kazı çalışmaları sonucu ortaya çıkan duvar kabartmalarından da anlaşılmaktadır. Medeniyetler geliştikçe insanlarda kedi sevgisi de artmıştır. O devirlerde, bugünkü inanın aksine olarak kedinin birisinin önünden geçmesi o kişi için şans sayılmıştır(Ersoy, 2007: 266).

Köpek: Hemen bütün mitolojik inançlarda, hatta modern dinlerde bile, sadakat ve güvenin tartışılmaz bir simgesi olarak yer alır(Ersoy, 2000: 428). Türklerde köpek sembolü kurt veya kartal gibi ulusal bir sembol olmamıştır. Şaman ayinlerinde güçlü şamanlar kurt, kartal gibi hayvanların biçimine girerken zayıf şamanlar köpek şekline girmiştir. Köpek, yer altına inerken kullanılan ve bu olumsuz anlamından dolayı cenaze merasimlerinde kurban edilen bu hayvan ölümü temsil etmiştir. Çin ve Moğol kültürlerinin etkisiyle köpekten türeme Türklerde de görülmüştür. Genelde olumsuz anlamlarına rağmen köpeğe, İslamiyet'ten sonra avcılığa verilen önem sebebiyle dostluk, sadakat ve sabır gibi olumlu anlamlarda yüklenmiştir (Çatalbaş, 2011: 54).

Maymun: Hint mitolojisinin ve kültürünün malı olan maymun, Türk inançlarında yaygın bir şekilde yer almamaktadır. Sadece Budist olan Türklerde görülmektedir. Türk Hayvan Takvimi'nde de bir yılın sembolüdür. İslamiyet'ten sonra maymunun sembolik anlamları genel olarak kaybolmuş ve olumsuz özellikleriyle de öne çıkmıştır(Çoruhlu, 1999: 180-182).

Yüz (Suret): İnsanın tam açılmamış örtüsüdür. Bu bakımdan hiç kimse doğrudan doğruya, gerçek anlamdaki yüzünü göremez. Bunu yapabilmek için mutlaka bir aynaya bakması gerekir. O halde yüz bize değil bir başkasına aittir; o başkası ise Tanrı'dır. Öte yandan yüzün sessiz bir lisan, Hristiyanlıkta da, bu lisandan yararlanan, yüzlerin dini olduğu ileri sürülmüştür(Ersoy, 2000: 213).

Zeytin: Öncelikle barış, sonrada bereket ve gücün, dinsel inanışlarda ise, günahlardan arınmış olmanın sembolüdür. Zeytin ağacının bir bereket simgesi olarak benimsenmiş olması, onun gövdesinden tutun da, meyvesinin çekirdeğini varıncaya kadar, hemen her parçasından yararlanılabilir olmasından, ileri gelmektedir(Ersoy, 2000: 378).

Gülseren Kayalı'nın Eserlerinde Kullandığı Renkler Ve Özellikleri

Beyaz: Beyaz rengin dünya genelinde çeşitli mitoloji ve kültürlerden doğan en genel anlamla, aydınlık, ışık, güneş, hava, saflık, temizliğin rengidir. İffet, masumiyet, sadelik, mükemmellik, kutsallık, kurtuluş, ruhsal yetkinlik bu renkle özdeşleştirilmektedir. Beyaz bir elbisenin giyilmesi, saflık, temizlik ve iffete işaret ettiği kadar ruhun beden üzerindeki zaferini de göstermektedir (Çoruhlu, 2002: 190).

TİDSAD

Gri-Kül Rengi: Gri, şan, şöhrat ve sonsuzluk ifade eden gizemli bir niteliğe sahiptir. Gri aynı zamanda sisin rengidir. Sisli puslu havalar, insanda hüznün, iç sıkıntısı ve melankoli yaratırlar (Ersoy, 2002: 68)

Kahverengi: Kızılla siyah arasında yer almakta olup daha çok siyaha yakın bir renktir. Saf olmayan ve kendini göstermeyen yer altı ateşi ile kil ve toprakla özdeşleştirilmiştir. Bunun için insanoğlunun keşfettiği ilk renktir. Yapraklardaki solgun rengi nedeniyle sonbaharı hatırlatır. Kırmızı ve siyah renklerden elde edildiği için her ikisinin de özelliklerini taşımaktadır. Roma da alçak gönüllülüğün ve fakirliğin manevi ve zihinsel olgunluğun simgesi olmuştur. Bazı yorumculara göre kahverengi gelecek için sağlam ilişkiler kurma isteğini de göstermektedir. (Ersoy, 2007: 456).

Kırmızı: Kırmızı aslında, cinselliği erkek olan bir renktir; alevin rengidir. Sembolizm prensiplerinde alev de erkektir(Ersoy, 2007:450). Bu renk güneşin ve tüm savaş tanrılarının rengidir. Eril hareket ilkesini, ateşi, hükümdarlığı, aşkı, hazzı, gelin ve evlilikle ilgili birtakım hususları ifade etmektedir (Çoruhlu, 2002: 186).

Mavi: Doğu yönünün simgesi olan mavi, göğün de rengi olmasından dolayı çoğu kere gök unsuruna işaret eden çeşitli öğelerin simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda bazen beyaz bazen de yeşille bir tutulmaktadır. Sıfat olarak bir isimle kullanıldığında bu renk, o ismin Gök Tanrı ya da gökte olduğuna inanılan ruhlarla ilişkilendirilmiştir. Mavi rengin dünya mitolojilerindeki genel anlamı da bu duruma uygundur. Çeşitli mitolojilerde akıl, idrak, sağduyu, iffet, lekesizlik, sadakat, Allah'a hürmet, barış gibi erdem ve erdemli davranışların simgesi bu renktir. Gök ejderi de bu renkle ilişkilidir; aynı zamanda içinde her şeyin yer aldığı sonsuz boşluğu da simgelemektedir (Çoruhlu, 2002: 188).

Mor: Elde edilmesi için mavi ile kırmızının kullanılmasında ki belirli oran nedeniyle gökle yer arasında ki dengeyi simgelerken soğuk kanlılık tok gözlülük içe kapanıklık çekingenlik, aşk, ihtiras, itaat parlak zekaya sahip olma anlamlarını da barındırmaktadır. Uzak doğu ülkelerinin geleneğinde mor renk, aktif kırmızı, ten mavi, pasif bir geçişi yansıtmaktadır. Mor renk kendine güven ve özgürlük duygularını harekete geçirirken kimi zaman da monarşi ve aşırı zenginliği de çağrıştıran bir renk olmuştur. Yaratıcı ve ruhsal özellikler taşıdığından sanatçı rengi olarak ta bilinmektedir (Ersoy, 2007: 457).

Sarı: Bu renk daha çok entelektüeller tarafından tercih edilmiştir. İnsanların, yönetmeye ve hükmetmeye olan ilgilerini göstermektedir. Sarı renk, zihni açarak dikkati arttırmaktadır. Güneşle bağlantılı karakter ve özellikleri taşıdığından “insanlara ışığı getiren” renk olarak ta bilinmektedir. Bu özelliğinden dolayı da kullananlara pozitif ve iyimser duygular aşılamaktadır. Genel olarak neşeli renklerin öncülüğünü yapan, maddesel olduğu kadar espri zenginliğini de ifade eden sarı, altın madeninin rengini yansıtmaktadır. Bu nedenle sarıda, altında olduğu gibi, sonsuza dek paslanmayan, bozulmadan kalabilme özelliğinin bulunduğu inanılır ve sonsuz yaşamın, ölümsüzlüğün de simgesi olduğu inancını taşır. Altın madeninin de ışığı sayılan sarı, erkek cinsiyetli, tanrıçalardan çok tanrılara özgü, bir renk olarak benimsenmiştir. Ayrıca, tanrılarla ölümlüler arasında ilişki kuran, gidiş ve dönüşlü bir yolun rengi sarı olarak ta nitelendirilmiştir (Ersoy, 2000: 54-55). Çeşitli ülkelerin mitolojilerinde ve simgecilğinde sarı renk, genel olarak güneşe ait bir simgedir (ışık ve altın sarısı). Bu olumlu unsura bağlı olarak da, akıl, zihin, idrak, sezgi, iman gibi çeşitli kavramları ifade etmektedir. Ancak eğer ışık ve altın

sarısı dışında ki koyu sarı söz konusuysa o zaman olumsuz anlamları ifade eder. Nitekim koyu sarı haset, hırs, tamah etmek, vefasızlık, ihanet, imansızlık, ketumluk ve vefasızlık gibi anlamları da bulunmaktadır (Çoruhlu, 2002: 193).

Siyah: Koyu renk olarak isimlendirilen renklerin en koyusu kuşkusuz siyahtır. Başlangıçta da işaret edildiği gibi bu renk, güneşin tüm ışınlarını absorbe ederek (emer) ve kendi varlığına mal edip, geri göndermez. İşte bu olay, yaşamın ölüme doğru gidişi ve onun içinde kaybolup bitişini düşündürmektedir(Ersoy, 2000: 66). Genel hatlarıyla baktığımızda bütün dünya mitolojilerinde ve simgeciliğinde kara rengin daha çok olumsuz anlamları ifade etmek üzere kullanıldığını görülmektedir. Ezeli karanlık, boşluk, ölüm karanlığı, tahribat, üzüntü, büyü, kötülük ya da ölümle ilgili mitlerde yer alan tanrılar, karmaşa ortamı, Şeytan vb. gibi pek çok şey kara renkle birlikte ifade edilmektedir (Çoruhlu, 2002: 183).

Turuncu: Gökteki güneşle yer altındaki ateşin ortasında bulunduğu varsayılarak vahiy yoluyla tanrı aşkına ulaşmanın olduğu kadar ruhsal dengenin simgesel bir rengi olmuştur. Bağlılık ve doğruluğu yansıtmaması nedeniyle kırmızı renk kadar olmasa bile enerji ve heyecan verici bir renktir (Ersoy, 2007: 457).

Yeşil: Genelde doğanın rengini yansıtan yeşil için, psikolojik açıdan, gerçeğin, açıklık ve serbestliğin rengi olduğunu ileri sürenler olmuştur. Yeşil dişi bir renktir.(Ersoy, 2000:56-61) Nasıl Türk mavisi rengini gökten (doğadan) alıyorsa, Türk toplulukları için yeşil de rengini doğadan almıştır. Başka bir deyişle, mavi denince daha çok gökyüzü akla geliyorsa, yeşil deyince de genellikle ağaç ve orman akla gelmektedir. Gök ve yer kavram çiftleri nasıl birbirini bütünlüyorsa, aynı şekilde mavi ve yeşil de birbirini bütünlendiğinden Türk mitolojisi ve kültürüyle ilgili eski metinlerde zaman zaman bu iki renk birbiri yerine de kullanılmıştır (Çoruhlu, 2002: 191).

Sanatçının Eserlerinde Kullandığı Sayılar Ve Anlamları

İki: Genelde iki prensip arasında süregelen çelişmeleri yansıttığından, zıtlıklar ve uyumsuzluğun sembolü olarak ta kullanılır. Birbirlerinin tam tam karşısı olan biçimlerin sayısı ikidir. Ters-yüz, yer-gök, erkek-dişi, gece-gündüz, alt-üst, aşağı-yukarı, iç-dış... Bazen gerçekleştirilen bir dengeyi, simgeyi bazen de bir tehdidi ifade ettiği görülmüştür. (Ersoy, 2000, 20) Yaratılış ve yaratılıştan doğan ikicilik (Allah'ın cemali ve celali). Sayısal değeri iki olan b harfi dünyaya bir göndermedir (Çoruhlu, 2002: 199).

Üç: Üç sayısı günlük yaşantımızda bir şans ve deneme sayısı olarak bilinmektedir. Tanrının hakkı üçtür. Böylece şansını üç defa denemek önerilmektedir. Bir girişimde bulunurken bir, iki, üç diye sayılır; çekirgenin ancak üç defa sıçrayabileceği, söylenir. Üç sayısının insanı oluşturan madde, akıl ve ruhta olduğu gibi, onun yaşama süresindeki geçirdiği doğma, yaşama ve ölme (dünya, kabir, ahiret) fazlalarıyla ilişkisi olduğunu da söylemektedir (Ersoy, 2000: 23).

Beş: Fatma'nın eli. Bu el aynı zamanda Muhammed, Fatma, Ali ve Hasan ile Hüseyin'i ifade etmektedir. Bu el işaretinin nazarı ve genel anlamıyla da kötülüğü engellediği düşünülür. Fatma'nın eli ile ilgili tasvirler sanat tarihimizde de görülmektedir (Çoruhlu, 2002: 203). Elde bulunan beş parmağın her biri beş İslam büyüğünü temsil eder. Bu kişiler Hz. Muhammed, Hz. Fatma, Hz. Ali, Hasan ve Hz. Hüseyin'dir. Bu işaretin özellikle nazarı önlediğine dair kuvvetli bir inanç günümüzde dahi oldukça yaygındır. İslamiyet'te de beşin çok önemli bir yeri vardır.

TİDSAD

Özellikle Fatma'nın eli olarak adlandırılan şeklin bütün herkesi tehlikelerden koruduğuna inanılmaktadır (Ersoy, 2000: 28).

Sanatçının Eserlerinde Kullandığı Geometrik Motifler Ve Anlamları

Kare: Kare dört tarafı sanki demir bir çerçeve ile sabitleştirilmiştir gibi görünüm verdiğinden, anti dinamik bir figür olarak duruculuk, durgunluk, kararlılık, sağlamlık ve güven verici bir algılanmaya neden olmaktadır.

Spiral: Aynı merkezden çıkan dairesel bir hareketin, sonsuza kadar devam ettiği imajını vermektedir. (Ersoy2000, 71-102)

Gülseren Kayalının Eserlerinin Yorumu

Resim 1. Kim kimin neresinde / Tuval üzerine yağlıboya/ 100x90 cm / 2000

Kullanılan Renkler: Kırmızı, sarı, yeşil kullanılmaktadır.

Kullanılan Mitolojik Öğeler: Kedi figürü, göz simgesi, insan yüzleri ve kanattır.

Eser Analizi: Resmin büyük bir alanını kedi figürü oluşturmaktadır. Kedinin bedeni bir kadın eliyle devam etmekte olup sırtında bir kanat bulunmaktadır. Kedinin gözbebeğinin içerisinde çeşitli insan yüzleri yer almaktadır. Kedi figürünü sol tarafında birçok duyguyu temsil eden maskeler çizilmiştir. Kırmızı ve yeşil renkler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Resmin ön tarafı sıcak renklerden oluşurken arka tarafında soğuk renklerle değerlendirilmiştir. Kedinin yüzü yer yer farklı renklerle betimlenmiş olup figürün ön plana çıkması sağlanmıştır. Resim kare ye yakın bir formda tuvale aktarılmıştır.

Eserin Yorumu: Eserde, dekoratif bir kedi başı yer almaktadır. Bedeni olmayan bu kedinin etrafındaki, objelerden kadına ait kollar çıkmaktadır. Mitolojide kediler, kutsal canlılar olarak tanımlanmaktadır. Hatta dişi kediler, bazı toplumlarda tanrıça olarak kabul edilmiştir. El işaretinin nazarı ve genel anlamda kötülüğü engellediği düşünüle bilinir. Kedi figürünü kullanarak sanatçı, günümüz kadınlarını bir anlamıyla yüceltmek istemiştir. Sanatçı resimdeki kedi figürünü kanatlı göstererek de ona melek gibi bir masumiyete de göndermesi yapmıştır. Her ne kadar resimdeki kedi masum görünse de etrafındaki insanların ikiyüzlü oldukları figürün

yan tarafında çizilen maskelerden rahatlıkla anlaşılmaktadır. Sanatçı çalışmasında kedinin yüzünü üç renge ayırmıştır. Bunlar kırmızı, sarı ve yeşildir. Kırmızıyı baskın olarak kullanarak sanatçı, kedi ile kadın arasında güç ve otoriteye bir gönderme yapmıştır. Yeşil renkle ise kadını tanrı ve doğayla birleştirerek kullanmış sarı ile de entelektüel günümüz kadınında var olan (tırnakları ojeli olan) insanı yönetip hükmetme yönünü göstermeye çalışmıştır. Kedi aracılığı ile sanatçı kadınları yüceltirken aynı zaman da çevremizde gerçek kişiliklerini saklayan günümüz insanlarına da göndermelerde bulunmuştur.(Resim-1)

Resim 2. Kalbimi size verdim / Tuval üzerine akrilik / 17x13 cm / 2012

Kullanılan Renkler: Kırmızı, sarı, yeşil, beyaz ve mavi.

Kullanılan Mitolojik Öğeler: Kalp ve eldir.

Eser Analizi: Resmin merkezinde bulunan kalp, tuvalin büyük bir kısmını kaplamaktadır. Kalbin sol tarafında bir el kalbi tutarken betimlenmektedir. Kalp, mavi, gri renkte olan dalgaların arkasında bulunmaktadır. Kalp, saydam ve kırmızı renkte olup arka plan soğuk renklerle betimlenmektedir. Resim dikey biçimde resmedilmiştir.

Eserin Yorumu: Sanatçı kalbin kırmızı renkte çizerken; duygu ve tutku arasında yaşamın gizemlerin, içerisinde saklamaya çalışmıştır. Kırmızı aslında, cinselliği erkek olan bir renktir; alevin rengidir. Resmin isminden de anlayacağımız üzere sanatçı kalbini izleyicilere vermektedir. Kalbin sol köşesinde bir el vardır bu el de kalbi tutmakta olup resimdeki kalbin saydam olması, sanatçının içinin ve dışının bir olup sevgisini samimi bir şekilde herkesle paylaşmak istediği mesajını bize vermektedir. Arka planda kullanılan sarı renkle entelektüel olarak insanların, yönetmeye ve hükmetmeye olan ilgileri gösterilmek istenmiştir. Genel olarak neşeli renklerin öncülüğünü yapan, maddesel olduğu kadar espri zenginliğini de ifade eden sarı, altın madenin rengini anımsatır. Bu nedenle sarıda, altında olduğu gibi, sonsuza dek paslanmayan, bozulmadan kalabilme özelliğine sahip olduğuna inanılan bu renk sonsuz

TİDSAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 6, Sayı: 23, Aralık 2019, s. 219-236

yaşamın, ölümsüzlüğün de simgesi olarak sanatçının çalışmasında yer almıştır. Gökyüzü ve dalgaların rengi olan mavi renk, gök unsuruna ve Tanrı'ya işaret etmektedir. Kalbin üzerindeki dalgalar beyaz renkle çizilirken insan ruhundaki mutlak sessizliğe bir gönderme yapılmıştır. Genelde doğanın rengini yansıtan yeşil için, psikolojik açıdan, gerçeğin, açıklık ve serbestliğin rengi olarak dişiyi temsil ederken kalbin arka planında kadın erkek ilişkilerine bir gönderme yapmaktadır.(Resim-2)

Resim 3. Zeytin, baykuş, ayva, çam / Kâğıt / Kolaj-Karışık Teknik / 35x25 cm / 2011

Kullanılan Renkler: Kahverengi, yeşil ve turuncudur.

Kullanılan Mitolojik Öğeler: Zeytin, baykuş, ayva ve çamdır.

Eser Analizi: Resme bakıldığında ön planda bir baykuş figürü göze çarpmaktadır. Baykuşun arka tarafında ki uzun çizgiler beyaz fondan taşmıştır. Arka tarafta ayva ön tarafta ise zeytin ve çam yaprakları bulunmaktadır. Bütün objeler doğada bulundukları renktedir. Resim dikey bir şekilde betimlenmektedir.

Eserin Yorumu: Eserde, ön planda bir baykuş figürü göze çarpmaktadır. Sanat ve sanatçının sembolü olan baykuş figürü, kahverengi renkte çizilmiştir. Bu renkle alçak gönüllülüğe manevi ve zihinsel olgunluğa ve gelecek için sağlam ilişkilerin kurulmasına bir gönderme yapılmıştır. Resimde yer alan zeytin motifi, öncelikle barış, bereket ve gücün, dinsel inanışlarda ise, günahlardan arınmış olmanın sembolü olarak çizilmiştir. Ayva ile doğurganlık ve kadın arasında bir ilişkisi anlatılmak istenmiştir. Resmin arka fonu beyaz ve mavi çerçeveden oluşmuştur. Mavi renkle doğa ve tanrı arasında beyaz renkle de aydınlık, masumiyet, sadelik, mükemmellik ve kutsallık, sanatla bağdaştırılmaya çalışılmıştır.(Resim-3)

Resim 4. Karışık zamanlar / Tuval üzerine yağlıboya / 100x70 cm / 2007

Kullanılan Renkler: Mavi, turuncu ve pembe kullanılmaktadır.

Kullanılan Mitolojik Öğeler: İnsan şapka gözlük ve maske kullanılmaktadır.

Eser Analizi: Merkezde üç figür bulunmaktadır. Sağdaki figür elinde bir, soldaki figür ise elinde dört maske tutmaktadır. Üç figüründe yüzleri gözükmemektedir. Şapka, gözlük ve kurdele ile kamuflej olmuşlardır. Elips bir zeminin üzerinde duran figürler farklı renkte betimlenmiş olup önden arkaya doğru sıralanmışlardır. Resmin alt tarafında farklı şekiller yer almakta, yer yer maskelerde bulunmaktadır. Resim dikey bir şekilde canlandırılmıştır.

Eserin Yorumu: Sanatçının bu eserinde yer alan üç insan figüründe yerden yüksekte olup ve bu üç figürün gözleri de kapalı olarak çizilmiştir. Üzerinde durdukları zeminin mavi oluşu gök unsuruna ve tanrıya bir işaret niteliğinde olup huzuru bulma çabalarını yanında tanrı ile arasındaki bağların spiral (spiral, aynı merkezden çıkan dairesel bir hareketin, sonsuza kadar devam ettiği imajını vermektedir) şeklindedir. Bu bağların kopuk iplerle sağlanmak istenmesinden bu işin ne kadar zor olduğunu sanatçı çalışmasında bizlere göstermek istemiştir. Çünkü bu iplerin bağlantıları yoktur. Ortadaki figürün turuncu renk, hayatın ne kadar heyecan verici Tanrı'ya insanın bağlılık ve doğruluğu yansıtmayı yanında kırmızı renkle de ihtiraslarının kurbanı olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Resimde yer alan figürlerden bu insanların ellerinde ki ve yüzlerindeki maskelerle kendi kusurlarını hayatta kapatmaya çalıştıkları ve çeşitli maskelerle de farklı rollere büründükleri gösterilmek istenmiştir. Üç figür ile insanın kendine vermek istediği üç hak bir şans, madde, akıl ve ruhta gibi, doğum, yaşam ve ölüm (dünya, kabir, ahiret) arasındaki dengelere bir gönderme yapılmak istenmiştir. Ortadaki figürün başının arkasında bir hare mevcuttur Hare, gök cisimlerin çevresinde görülen ışık halkasıdır ve o kişinin nurlu olduğunu belirtmektedir. Ancak insanoğlunun bu hakları ve bu şansı yakalamasının ancak kutsal bir tanrı inancı ile gerçekleşebileceğini göstermeye çalışmıştır. (Resim-4).

TİDSAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 6, Sayı: 23, Aralık 2019, s. 219-236

Resim 5. Marco / Tuval üzerine yağlı boya / 100x70 cm / 2001

Kullanılan Renkler: Mavi, kırmızı, sarıdır.

Kullanılan Mitolojik Öğeler: Horoz ve maskedir

Eser Analizi: Resmin ortasında horozun kafa figürü yer almaktadır. Horozun ağzı açık bir şekilde izleyiciye bakıyor gibi betimlenmiştir. Horozun etrafında ise farklı renklerde farklı duygular içerisinde maskeler yer almaktadır. Resmin en üst tarafı gri renkle boyanmıştır. Kompozisyon dikey bir şekildedir.

Eserin Yorumu: Sanatçının bu çalışmasında maskelerin ortasında bir horoz figürü yer almaktadır. Bu horoz, görünüş ve davranışları onu azamet ve gurur sembolü olarak çalışma da resmedilmiştir. Askeri bir kişiliği, savaşçı karakterini ile lider bir konumda çizilmiştir. Kırmızı renkle de hükümdarlıkla ve lider vasıfları ön plana çıkarılmıştır. Çeşitli maskeler takınmış olarak resmedilen kadın figürleri ile aslında yaşadığımız pek çok olay karşısında insan olarak takındığımız tavırlar bir şekilde anlatılmak istenmiştir. Horoz figürü erkeği temsil etmektedir. Bu figürle de kadına egemen olan erkeği sanatçı horozla özleştirirken, kadın ve erkek arasında oluşan maddi ilişkilerin sıkıntılarını kendi resim diliyle izleyenlerine göstermek istemiştir (Resim-5)

Resim 6. Küçük kartal / Tuval üzerine yağlıboya / 40x30 cm / 2009

Kullanılan Renkler: Mavi ve turuncu

Kullanılan Mitolojik Öğeler: Sandal, Türk bayrağı, balık ve denizdir.

Eser Analizi: Resim denizin üstünde yer alan sandallar ve içerisinde bulunan balıklardan oluşmaktadır. Resmin ön planında Türk bayrağı ve turuncu renkteki sandal göze çarpmaktadır. Sandalın hemen arka tarafında turuncu renkte iki balık bulunmaktadır. En arka tarafta ise sandal yer almaktadır. İçindeki insan çok net çizilmemiştir. Resim dikey biçimde resmedilmiştir.

Eserin Yorumu: Eserde, arka ve ön planda sandal yer almaktadır. Resme ilk bakıldığında dikkati turuncu sandal çekmektedir. Turuncu gökteki güneşle yer altındaki ateşin ortasında bulunduğu varsayılarak vahiy yoluyla tanrı aşkına ulaşmanın olduğu kadar ruhsal dengenin simgesel bir rengi olmuştur. Bağlılık ve doğruluğu yansıtmayı nedeniyle kırmızı renk kadar olmasa bile enerji ve heyecan verici bir renktir. Sanatçının, Türk bayrağını kullanarak, aslında vatanseverlik duygusunun da ne kadar yoğun olduğunu bize göstermek istemiştir. Deniz yaşamın dinamik bir sembolüdür ve aynı zamanda denizin dalgalı olması ile de hayatın her daim hareket ve çalkantılarla var olduğunu resminde bir yansıması olarak resmetmiştir. İki balık figürü resmin ön planında sandala yakın olarak dalgaların arasında yüzerken resmedilmiştir. Balık, Türk topluluklarında bereket, refah ve bolluk timsali olarak görülmektedir. Bu sebepten balık ve Türk bayrağın arasında anlamca bir ilişkilendirme yapılmıştır. İki balık olarak gösterilen figürler, genelde iki prensip arasında süregelen dengelerle bir bütün olarak gösterilmek istenmiştir. Ters-yüz, yer-gök, erkek-dişi, gece-gündüz, alt-üst, aşağı-yukarı, iç-dış, bayrak-vatan özgürlük ve bağımsızlık vb. Bu iki figür bazen gerçekleştirilen bir denge, simge bazen de bir tehdidi ifade ederken ilişkiler arasındaki uyum yan yana gösterilen balıklarla resmedilmiştir. Arka planda kalan sandalın içinde insan çok net çizilmemiş olup insanın uzaktaki hayallerine, geleceğin belirsizliğine bir gönderme yapılmıştır. (Resim-6).

Resim 7. Düşler karnavalı / Tuval üzerine yağlı boya- karışık teknik / 162x130 cm / 2002

Kullanılan Renkler: Mavi, kırmızı, yeşil kullanılmaktadır.

Kullanılan Mitolojik Öğeler: Maske kullanılmaktadır.

Eser Analizi: Resmin büyük bir oranını dalgalı mavi renkte gökyüzü oluşturmaktadır. Sağ üst köşede yaprak bulutların arkasında yer almaktadır. Aşağıdaki kısımda, insanların yüzünde maske bulunmaktadır ve önlü arkalı bir şekilde sıralanmaktadır. En arkada bulunan şapkalı ve uzun bıyıkları bulunan figür diğerlerine oranla daha dikkat çekmektedir. Resim dikey biçimde resmedilmiştir.

Eserin Yorumu: Hayat bir tiyatro sahnesidir ve biz insanların figüran olarak yer aldığımız bu tiyatro sahnesinde herkesin bir rolü mevcuttur. İnsanlar, bürünmek istedikleri kostüm ve maskeleri takınarak kendilerine verilen bu rolleri hayat sahnesinde oynamaktadırlar. Şapka güç ve mevki bildiren bir sembol olduğundan dolayı, sol taraftaki şapkalı figürün kendini üst tabakadan biri olarak düşlediğini barizdir. Sol tarafta aşağıda yer alan aslan maskesi ile insanın sahip olmak istediği, güç ve otoriteye gönderme yapılmıştır. Aslan maskesinde sarı ve mor renkler hakimdir. Sarı renkle insanın daha çok entelektüel yönüne yönetmeye ve hükmetmeye olan ilgisine mor renkle de insanın kendine güven ve özgürlük duygularına bir gönderme yapılmıştır. Maymun maskesi ile her an hareket halinde olan ve değişen insanın ruh halindeki olumsuz özellikleri öne plana çıkartılmak istenmiştir(Resim-7).

Resim 8. Yüzüncü ad / Tuval üzerine yağlı boya / 100x70 cm/ 2000

Kullanılan Renkler: Gri, yeşil, pembe

Kullanılan Mitolojik Öğeler: Çeşitli enstrüman, insan figürleri ve boğa

Eser Analizi: Enstrüman çalan beş figür ve bir köpek bulunmaktadır. Arka fon gridir, figürler sıralı bir şekilde durmaktadırlar. Açık mekânda yer alan figürlerinin yere gölgeleri düşmektedir ve yerde insan sureti yer almaktadır. Resim hareketli bir kompozisyon içerirken aynı zamanda bütün figürler renkli kıyafetler ile betimlenmektedir.

Eserin Yorumu: Eserde yer alan beş kadın figürü çeşitli enstrüman çalmaktadır. İslamiyet'te de beş sayısının çok önemli bir yeri vardır. Özellikle Fatma'nın eli olarak adlandırılan şeklin bütün herkesi tehlikelerden koruduğuna inanılmaktadır. Pembe giysili olan kadının ayakkabılarından anlayacağımız üzere; hayatında bir denge, düzen, simetri yoktur. Diğer kadınlar müzik aletlerini çalarken o çalmayı bırakmıştır. Kıyafetleriyle renkli olsalar dahi kendi hayatlarında bir düzensizlik olduğu anlaşılmaktadır. Bulundukları perspektif açısına ve topuklu ayakkabı ve düz tabanlı ayakkabıdan hayatlarının inişli ve çıkışlı olduğu görülmektedir. Hayali ya da düşsel atmosferler içinde insan yüzleri ile gölge ve enstrüman aletleriyle özgün bir dünya yaratması çabası içindedir. Resmin sağ alt köşesinde grimsi, sol taraftaki ise figüre doğru bakan bir suret yer almaktadır. Negatif bir bakış sergileyen bu suret pembe giysili kadın için bahsedilen yargıları doğrulamaktadır. Dıştan bakıldığında eser çok hareketli ve heyecan verici olarak gözlemlenmektedir. Fakat resimdeki sembol ve figürler tek tek incelendiğinde farklı anlamlarda çıkmaktadır. Ortada boğa figürü yer almaktadır Boğa, aslında güçlü bir hayvandır fakat insanların arasında kendi zevkleri için eziyet edilen ve hor görülen bir küçük bir hayvan a çevrilmiştir. Hayatta insan ilişkilerindeki sıkıntıları da gözümüzde büyütmememiz gerekirken tıpkı boğanın koşar vaziyette ve boynundaki kırmızı kuşak ve yerdeki kırmızı kan görünümü

TİDSAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 6, Sayı: 23, Aralık 2019, s. 219-236

lekelerden anlaşılacağı üzere daima bir şiddet ve sıkıntıların hayatımızda olacağını unutmamamız gerçeği anlatılmak istenmiştir. Resimdeki kadın figüründen hayatının düzenliği olmadığı göz önünü alınırsa figürlerle toplumsal bir mesajda verilmek istenmiştir. Renkli giysiler ve enstrümanlar ile dışardan renkli bir hayatı varmış gibi gösterilen insanın iç dünyasında aslında ruhsal olarak sıkıntılarının da olduğu gerçeği resimde vurgulanmıştır (Resim-8)

Resim 9. Zehra / Tuval üzerine yağlı boya / 80x60 cm / 2003

Kullanılan Renkler: Turuncu, beyaz, yeşil ve siyah

Kullanılan Mitolojik Öğeler: Kedi figürü ve kadın, gözlük

Eser Analizi: Kedi üzerine kadın figürü çizilmiştir. Arkada kısımda kalan kedi leke olarak çizilmiştir, yeşil ve turuncu renkte boyanmıştır. Üzerine çizilen kadın figürü ise siyah renkte olup çizgiseldir. Kadının elinde sigara, gözünde siyah gözlük vardır ve dudağı rujludur. Yüzünde hafif bir gülümseme vardır. Kadının tırnağı, kedinin pençesi gibi uzundur.

Eserin Yorumu: Eserde dikkati çizgisel şekilde çizilmiş olan kadın figürü dikkati çekmektedir. Resme baktığımızda, elinde sigara, gözünde gözlük, tırnakları uzun, ince kaşlı ve fönü bir kadın vardır. Resimdeki kadın üst tabakadan olan kadınları temsil etmektedir. Yüzünde ki hafif gülümseme ve gözlerinin gözükmüyor olması ile de aslında kendi kimliğini saklama çabası içinde olduğu anlaşılmaktadır. Kadın figüründeki tırnakların uzun olması içsel ve dışsal açıdan her an saldırmaya hazır vaziyetteki kedi gibi olan bir kadın figürü betimlenmiştir. Kadının siyah çizgilerle çizilmiş olması ise de onunda yaşadığı toplumdaki (üst tabaka) karanlık ve sıkıntılı, ilişkilerin varlığına bir gönderme olarak görülmektedir (Resim-9).

Resim 10. Honky ponky Torino / Tuval üzerine yağlı boya / 100x70 cm / 2003

Kullanılan renkler: Turuncu ve beyaz

Kullanılan Mitolojik Öğeler: Kedi figürü

Eser Analizi: Tuvalin tamamı kedi ile kaplanmaktadır. Beyaz renkteki kedinin gözünün dış kısmı turuncu gözbebeği ise siyahtır. Bıyıkları birbirine değip gayet uzun ve turuncu, gri renktedir.

Eserin Yorumu: Tuvalin tamamı kedi figüründen oluşmaktadır. Normalde yukarıya doğru bakması gereken bıyıkları, aşağıya doğru bakan ve birbirine girmiş bir durumda resmedilmiştir. Bu durum doğada, evrende bir şeylerin negatif bir şekilde ters gittiğinin göstergesidir. Kedinin şehla bakışları da bu durumu niteler durumundadır. Arka planı siyah ile de bu olumsuz durum vurgulanmıştır. Ön planda beyaz renkli olarak resmedilen kedi, masum saf ve temiz insan düşüncesini göstermektedir. Gözlerinden de anlaşılabileceği üzere resimdeki kedi figürü aslında ruhsal olarak mutsuz ve negatif bir durumda olan insanı göstermektedir. Kırmızıya yakın olan turuncu renk ile de ateş gibi yakıcı ve sıcak ilişkiler arasındaki şaşkın insanın yalnızlığı resmedilmiştir. (Resim-10).

SONUÇ

Gülseren Kayalı'nın ve Türk mitolojisinden esinlendiği on eserini incelediğimizde Türk toplumunun içinde var olan geleneksel sembollere eserlerinde yer verdiği görülmektedir. Eserlerinde hep bir mesaj vardır. Türk bayrağı ile vatanseverliğe, maskeler ile insanlar arasındaki olumsuz ilişkilere, göz figürü ile nazara vb. değinmektedir. Çalışmaların çoğunda insan, hayvan figürleri ve maskeleri bulunmaktadır. Sanatçı bu figürlerle yaşayan insanların hayvanlar üzerinden ikiye bölünmüşlüğüne ve samimiyetsizliklerine vurgu yapmıştır. Kayalı eserlerinde kullandığı kedi figürü ile mitolojilerden yola çıkarak, kadının kutsallığına hatta bazı toplumlarda tanrıça olarak kabul edilen kedi ile arasında bağlar kurmuştur. Sanat ve sanatçının sembolü olan baykuş figürü ile de alçak gönüllülikle insanın manevi ve zihinsel olgunluğa

TİDSAD

erişebileceğine ve gelecek için de sağlam ilişkilerin kurabileceğine gönderme yapılmıştır. Resimde yer alan zeytin motifi, öncelikle barış, bereket ve gücün, dinsel inanışlarda ise, günahlardan arınmış olmanın sembolü olarak çizilmiştir. Ayva ile doğurganlık ve kadın arasında ilişkisi kurulmuştur. Gülseren Kayalı eserlerinde, çoğunlukla kadın, maske ve hayvanlar üzerinden dünyevi hayata göndermeler yaparak izleyicilerine gizli mesajlar yer vermiştir. Dolayısıyla Kayalı'nın resimlerinde ironiler yer almaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz; horoz ile ataerki toplum, el ile Fatma ananın eli, göz ile nazara, Türk bayrağı ile vatan, yurt kavramına vurgular yapmıştır. İncelenen on eserde ağırlıklı olarak kadın figürleri ve maskeler yer almaktadır. Ayrıca sanatçı kadın figürlerini, farklı motif ve sembollerle kullanarak, farklı toplumların katmanlarında yaşayan kadınlara da göndermeler yapmıştır.

KAYNAKLAR

- Bayat, F. (2007). Türk Mitolojik Sistemi 2, İstanbul: Ötüken yayıncılık
- Boratav, P. N. (2012). Türk Mitolojisi. Kızılay-Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 1. Baskı.
- Can, Ş. (1997). Klasik Yunan Mitolojisi. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Çatalbaş, R. (2011). “Türklerde Hayvan Sembolizmi Ve Din İlişkisi” Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi 3/12 (2011): 53-54. Çoruhlu, Y. (1998).Türk Mitolojisinin Ana Hatları, s. 18; R. Şeşen, İslam Coğrafyacılarına Göre Ankara
- Çoruhlu, Y. (1999). Türk Mitolojisinin ABC'si, İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Çoruhlu, Y. (2002). Türk Mitolojisinin Ana Hatları. İstanbul: Kabalcı Yayınları
- Eliade, M. (2001). Mitlerin Özellikleri. İstanbul: Om Yayınevi
- Ersoy, N. (1990). Semboller ve Yorumlarla Görünenden Görünmeyene. İstanbul: Zafer ve Sena Ofset Matbaası.
- Ersoy, N. (2000). Semboller ve Yorumları. İstanbul: Zafer Matbaası
- Ersoy, N. (2007). Semboller ve Yorumları, İstanbul: Dönence Basım
- Kalafat, Y. (1999). Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını
- Necatigil, B. (2017). Mitologya. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Ögel, B. (1971). Türk Mitolojisi, cilt I, cilt II, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Ögel, B. (1995). Türk Mitolojisi, C II. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sarıtaş, S. (2006). Türk Mitolojisi ile İlgili Temel Kavramlar, e-Kitap, Ankara: TÜBA yayınları
- Taydaş, A. (2012).Türk Mitolojisindeki Sembollerin Grafik Sanatı Eğitimindeki Yeri Ve Önemi. Yüksek Lisans Tez, Gazi Üniversitesi.
- Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- Uçar, T. F. (2004). Görsel İletişim ve Grafik Tasarım. (3. Basım). İstanbul: İnkılâp Yayınevi.